

DAVID ROMANO

NOVES BIOGRÀFIQUES DEL POETA ANDREU FEBRER (1375?-1440?)*

Index:

0. *Introducció*. — 1. *Al servei de Joan I: 1393*. — 2. *Precisions sobre la data de naixement*. — 3. *Al servei de la reina Violant: 1410-1412*. — 4. *Apèndix documental*.

0. INTRODUCCIÓ

En llegir el primer volum de la nova edició¹ de la traducció catalana de la *Divina Commedia*, traducció acabada el 1429 a Barcelona per Andreu Febrer, he vist que Annamaria Gallina, tot resumint les dades biogràfiques que havia aplegat Martí de Riquer², assenyala nous documents, cap d'ells, però, anterior a l'any 1421.

Les recerques que està acomplint en Jaume Riera han lliurat alguns documents referents a Andreu Febrer, que, parcialment completats per recerques complementàries —no exhaustives ni sistemàtiques³— que jo he fet, permeten afegir alguns detalls a la biografia del poeta.

* Aquest article ha estat realitzat amb l'ajut atorgat al Departament d'Ital·lia de la Universitat de Barcelona pel "Fomento de la Investigación en la Universidad", essent auxiliar de recerca el senyor Jaume Riera i Sans.

1. Dant Alighieri, *Divina Comèdia. Versió catalana d'Andreu Febrer*, vol. I: *Infern*, 1.ª part. A cura d'Annamaria Gallina (Barcino [Els Nostres Clàssics, 106], Barcelona 1974), 236 pàgs.

2. Andreu Febrer, *Poesies*, a cura de Martí de Riquer (Barcino [Els Nostres Clàssics, 68], Barcelona 1951), pàgs. 5-26.

3. He vist els registres 389-398 de l'Arxiu del Reial Patrimoni (conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó), que contenen els comptes del tresorer del rei; però no he llegit senceres les anotacions dels dits registres, havent-me limitat a resseguir els índexs.

1. AL SERVEI DE JOAN I: 1393

Riquer suposà⁴ que entre els 16 y els 21 anys Andreu Febrer va entrar com a escrivà a la cort de Martí l'Humà, probablement "amb el canvi de personal de la cancelleria reial que tingué lloc en començar a regnar el citat sobirà (1396)". Els primers documents que ací publico⁵ palesen que almenys tres anys abans de la data suggerida per Riquer, és a dir, el 1393, encara en temps de Joan I, Andreu Febrer pertanyia a l'escrivania reial i que era membre de la casa del rei.

Ara bé: aquests documents són anodins vistos des d'una perspectiva d'història literària; però tots ells fan recular la data d'entrada al servei del rei. El primer⁶, del 14 de gener del 1393, és la concessió graciosa de cent florins d'or d'Aragó, part de la qual fou pagada a l'abril del 1393⁷.

Si ens fixem en la data —primers dies de l'any 1393— i en l'expressió inicial de "*in aliqualem remunerationem laborum multiplicium per vos... sustentorum*", hom pot suposar que ja servia el rei des del començament de l'any, i àdhuc potser no sigui massa agosarat de pensar que ja ho feia al 1392 (encara que només fos a les darreries d'aquest any). Els treballs fets eren principalment la confecció de documents oficials relacionats amb el proposat —i mai no realitzat— pas a Sardenya.

Al novembre del mateix 1393⁸, és a dir, al cap de deu mesos, li són donats —ara no es parla de "graciose"— altres dos-cents florins, sempre "*in aliqualem remunerationem multiplicium laborum*", però amb l'aclariment de "*pro negociis curie nostre per eum diversimode sustentorum*".

Un altre document del 1393⁹, tot i no ser tampoc massa significatiu, ens fa conèixer quatre coses: 1, confirmar que era vigatà —"*cuius civitatis ipse Andreas oriundus existit*", diu explícitament el text—; 2, que era ja aleshores membre de la casa reial; 3, que tenia un benefici a l'església de Girona; i 4, que volia bescanviar aquest benefici per un altre a l'església de la seva ciutat de Vic.

Els dos darrers fets fan pensar en dos possibilitats alternatives: que

4. *Op. cit.*, pàgs. 7-8.

5. Vegeu l'apèndix documental núms. 1-4.

6. Apèndix documental núm. 1.

7. Apèndix documental núm. 2.

8. Apèndix documental núm. 4. No he sabut trobar en els registres del tresorer cap anotació d'haver-se fet pagaments.

9. Apèndix documental núm. 3.

era clergue (almenys de primera tonsura) o que tenia les condicions necessàries per a rebre *intra-annum* l'ordre exigit per a prendre possessió del benefici.

2. PRECISIONS SOBRE LA DATA DE NAIXEMENT

Del testimoni d'aquests documents cal treure encara una altra deducció: si el 1393 (o el 1392) era ja actiu a l'escripció reial, la data de naixença d'Andreu Febrer, que Riquer fixava entre els anys 1375 i 1380¹⁰, de cap manera pot ser el 1380 —un funcionari de només 13 anys?— i més aviat s'ha de situar cap al 1375.

3. AL SERVEI DE LA REINA VIOLANT: 1410-1412

Les altres dades trobades són ben posteriors, dels anys 1410 i 1412, però omplen la llacuna remarcada per Riquer¹¹ en dir: "A partir d'aquest moment [és a dir, des de l'octubre de 1407], les nostres dades presenten una llacuna de deu anys...", fins al 1417¹².

Tots dos aquests documents¹³ ens presenten el poeta com a membre de la cort de la reina viuda Violant ("amat de casa nostra" i "dilectum domesticum nostrum") i tots dos posen Andreu Febrer en relació amb el castell de Gurb (pertanyent a la reina), situat precisament a poca distància de Vic.

El primer, del 1410, és una lletra adreçada als jurats i prohoms del castell en creença d'Andreu Febrer, enviat a obtenir ajuda econòmica per a les despeses de la reina. El segon, del 1412, aparentment més important, és el nomenament d'en Febrer com a procurador i protector del castell i dels seus habitants.

Per manca de context, no em veig amb cor de valorar aquests documents. Amb tot, em sembla que cal evidenciar que Andreu Febrer va ser successivament al servei dels reis Joan I i Martí el Jove de Sicília, de la reina Violant i, finalment, d'Alfons el Magnànim.

DAVID ROMANO

Universitat de Barcelona, abril del 1975.

10. *Op. cit.*, pàg. 7.

11. *Op. cit.*, pàgs. 17 i 130 (document núm. VI).

12. *Op. cit.*, pàg. 130 (document núm. VII).

13. Apèndix documental núms. 5 i 6.

4. APÈNDIX DOCUMENTAL

1

València 14 gener 1393

*El rei Joan I concedeix graciosament 100 florins d'or d'Aragó
a Andreu Febrer*

Pro Andrea Febroarii

Nos Johannes etc., in aliqualem remunerationem laborum multiplicium per vos fidelem de scribania nostra Andream Februarii, tam scribendo plura et diversa negocia nostrum felix passagium Sardinie nostramque curiam tangencia quam alia sustentorum, centum florenos auri de Aragonum vobis tenore presentis gracie ducimus concedendos. Mandantes per eandem fidei consiliario et thesaurario nostro Juliano Garrius vel alii cuicumque qui pro tempore dicto thesaurarie preerit officio quatinus de pecunia curie nostre que penes ipsum est vel erit dictos centum florenos vobis vel cui volueritis loco vestri tribuat et exsolvat recuperaturus in solutione presentem cum apocha de soluto. In cuius rei testimonium hanc vobis fieri iussimus nostro sigillo secreto munitam. Data Valentie xiiii^a die januarii anno a nativitate Domini m^o ccc^o xciii^o. Rex Johannes.

Dominus Rex mandavit michi
Bernardo de Jonquerio.
Probata

al marge: "nichil quia scriptor".

A.C.A., Reg. 1882, fols. 65 v.-66 r.

2

abril 1393

*Anotació de Julià Garrius, tresorer del rei, d'haver pagat
22 florins d'or d'Aragó a Andreu Febrer*

Item done a-n Andreu Febrer de la scrivania del senyor Rey en paga d'aquells c florins d'or a ell deguts ab letra del dit senyor dada en Valencia a xiiii dies de janer del any m ccc xc iii per raho de graciola concessio per lo dit senyor a ell feta segons que n la dita letra se conté, el [sic!] dors de la qual foren escrits per abatuts per ma del notari qui l'apocha feu, que cobre
xxii florins d'or

al marge: "Apocha en la qual es inserta
la dita letra debitoria. E
conté-s'i que foren abatuts."

Arxiu del Reial Patrimoni, Reg. 393, fol. 118 v.

— Citat per Antonio María Aragó Cabañas, *La escribanía de Juan I*, en
"VIII Congreso de Historia de la Corona de Aragón", II:2 (València 1970),
pàg. 283, nota 139.

3

Barcelona 16 setembre 1393

*El rei Joan I demana al tresorer de l'església de Girona que permeti
a Andreu Febrer bescanviar el benefici que té en aquella església
per un altre a la de Vic*

Andree Febrerii

Rex.

Cum fidelis de domo nostra Andreas Febroarii obtinens quoddam beneficium ecclesiasticum quod olim Petrus de Cameto in ecclesiam gerundensem dum biveret obtinebat et cuius beneficii presentatio jure patronatus ad nos dicitur pertinere, desideret ipsum beneficium permutare cum certo alio beneficio quod Petrus Argelagars obtinet in ecclesia vicense, cuius civitatis ipse Andreas oriundus existit, vos attente rogamus quatinus nostri honoris intuitu qui predicto Andree afficimur mente sincera permutationi jamdictæ locum dare velitis et eo casu dictum Petrum ad ipsum beneficium gerundensis ecclesie presentare ac aliud per eundem Petrum permittere libere possidere, quoniam nobis ex hoc gratum servitium impenditis. Data Barchinone sub nostro sigillo secreto xvi die septembris anno a nativitate Domini millesimo cccº xcº tercio. Rex Johannes.

Dominus Rex mandavit michi
Petro de Ponte.
Probata

Dirigitur Berengario Cafont, thesaurario,
et Petro Arnaldi, presbitero, de capitulo ecclesie gerundensis

al marge: "nichil".

A.C.A., Reg. 1886, fol. 31 v.

4

Tortosa 5 novembre 1393

El rei Joan I concedeix 200 florins d'or d'Aragó a Andreu Febrer

Andree Febroarii

Johannes Dei gratia rex Aragonum etc., fideli consiliario et thesaurario nostro Juliano Garrius, salutem et gratiam. Dicimus et mandamus vobis quatinus de quacumque peccunia curie nostre que penes vos est vel erit tribuatis et solvatis fideli de nostra scribania Andree Febroarii ducentos florenos auri de Aragonum quos eidem in aliqualem remunerationem multiplicium laborum pro negociis curie nostre per eum diversimode sustentorum per vos providimus tribuendos, recuperaturus ab eo in solutione presentem cum apoca de soluto. Data Dertuse sub nostro sigillo comuni v^a die novembris anno a nativitate Domini m^o ccc^o xc^o m^o. Rex Johannes.

Dominus Rex mandavit michi
Johanni de Tudela.
Probata

A.C.A., Reg. 1982, fol. 147 r.

5

monestir de Pedralbes 24 abril 1410

*Lletra de la reina Violant als jurats i prohoms del castell de Gurb
en creença d'Andreu Febrer*

La Reyna Yolant.

Prohomens. Sobre alguns affers toquants molt la gran e ardua necessitat de nostra casa per lo viatge que Deus volent entenem breument fer en lo comdat de Prohença per pendre comiat del molt alt e molt car e molt amat fill lo rey Luys de Iherusalem e de Sicilia e de nostra molt amada e cara filla la Reyna muller sua trametem a vosaltres la [sic!] amat de casa nostra n'Andreu Febrer informat plenerament de nostra intencio sobre la ajuda e subvencio a nos per vosaltres fahedora per lo damunt dit viatge. Per que us manam e pregam affectuosament que al dit Andreu Febrer donets plenera fe e crehença de tot ço e quant per ell de nostra part vos sera dit e aço complits per obra e no metats en falta alguna si james en negun cas entenets a

nos complaure e servir ne si james confiats de nostra gracia e merce axi com si nos personalment vos ho dehiem. Significants-vos que ço que n aquest cas per nos farets ab los altres servirs que be e com a bons e leylals vassalls nos havets acostumats de fer haurem per avant a memoria singular en fer a vosaltres tot compliment de gracia e merce e relevar-vos de tots altres carrecs esdevenidors. Dada en lo monestir de Pedralbes sots nostre segell secret a xxxiii de abril del any m cccc deu. La Reyna Yolant.

Domina Regina mandavit michi
Bernardo de Callach.
Probata

Als feels nostres los jurats e
prohomens del castell de Gurb

A.C.A., Reg. 2055, fol. 26 r.

6

Barcelona 15 agost 1412

*La reina Violant nomena Andreu Febrer, domèstic seu,
procurador i protector del seu castell de Gurb*

Pro Andrea Ffebrerii

Nos Yolans etc., inspectis serviciis frequentatis per vos dilectum domesticum nostrum Andream Ffebrerii nobis impensis animo indefesso et que non dosinitis impendere incessanter et quia virtus et industria non solum ad hec sed ad grandissima vos ydoneum representant, tenore presentis revocatis primitus quibusvis procuratoribus per nos ad subscripta constitutis hucusque constituimus vos eundem Andream Ffebroarii procuratorem ac protectorem castri nostro de Gurbo et terminorum ac habitantium in eisdem. Ita quod vos idem Andreas quem quibusvis aliis officialibus dicti castri preesse volumus et jubemus sitis procurator et protector eiusdem castri et termini et habitantium in eisdem, exercendo seu exerceri faciendo per vos vel vestrum ydoneum seu ydoneos locumtenentes jurisdictionem omnimodam civilem et criminalem et omnem gladii potestatem jus et justiciam tribuendo cuilibet jura nostra manutenendo et in omnibus conservando habeatisque et vestris utilitatibus aplicetis illa salaria jura et emolumenta que per alios qui dictum actenus tenuerunt et exercuerunt officium sunt solita recipi et haberi. Rogantes et requirentes gubernatorem et alios oficiales regios universos tradentesque firmiter in mandatis officialibus nostris quibusvis et habitantibus in dicto castro et eius termino sub fidelitatis debito quo nobis astringuntur quatinus vos eundem Andream Ffe-

brerii pro procuratore et protectore nostro habeant et teneant vobisque et vestris jussionibus et mandatis pareant et obediant iidem subditi nostri et non contra faciant dicant aut veniant quavis causa. In cuius rei testimonium hanc fieri iussimus nostro sigillo secreto apendicio munitam. Data Barchinone quintadecima die augusti anno a nativitate Domini m^o cccc^o xii^o. La Reyna Yolant.

Domina Regina misit eam
signatam expediendam.

Jacobus Valli.

Probata

A.C.A., Reg. 2057, fols. 18 v.-19 r.